

Ключевые слова: подростки; профессиональная диагностика; профессиональное самоопределение; профессиональная ориентация; личностные качества; профессиональный интерес; невротизм; интроверсия; экстраверсия; шкалы оценок.

ӨОЖ:351.5
ҒТА МР 14.35.07

<https://vestnik.oqmpu.kz/kk>

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ- ТАҚЫРЫПТЫ МЕНҒЕРТУ АМАЛДАРЫНЫҢ БІРІ

МОЛДАБЕК Қ - Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент/Қазақстан, ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-3251-8819>, e-mail: kulakhmet.moldabek@mail.ru

КЕНЖЕБЕКОВА Р.И. - Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент/ Қазақстан ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5768-0324>, e-mail: rabiga.0561@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада ақпараттық технология- тақырыпты меңгерту амалдарының бірі негізінде қарастырылған. Оқытудың жаңа ақпараттық технологияларын енгізудің мақсаты меңгерту амалдарының толыққанды амалдарының бірі негізінде дайындау, оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту. Оларды қолдану білім беру қызметтерін ұсыну технологиясын өзгертуге, сабақты көрнекі және қызықты етуге, сабақтарда мұғалімдердің белсенділігін қамтамасыз етуге, саралау мен дараландыруды жүзеге асыруға ықпал етеді. Ақпараттық технологияны пайдалана оқыту арнайы немесе жалпы дарындылықты меңгерту амалдары тиянақты қалыптастырады. Осының барлығы меңгерту амалдарының бірі негізінде мүмкіндік береді.

Бастауыш сыныпта қазақ тілі сабақтарын оқытуда ақпараттық технологияларды меңгерту амалдарының бірі негізінде оқушыларға сапалы жаңа деңгейде оқыту үшін таусылмайтын мүмкіндіктер беретіндігіне байланысты. Ақпараттық технология оқушылардың жеке басын дамытуға және олардың қабілеттерін жүзеге асыруға кең мүмкіндіктер береді.

Тірек сөздер: ақпарат, технология, бастауыш мектеп, меңгерту, амалдар.

Кіріспе. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Ж.Тоқаевтың Халыққа Жолдауында айтқанын жан-жақты жетілген сауаты мен көзқарасы, дүниетанымы қазақстандық патриотизммен рухтанып қалыптасқан ұрпақ қана ұлттық қағидастарымызды, құндылықтарымызды, салтымыз бен дәстүрімізді, әдет-ғұрпымызды көзінің қарашығындай сақтап, одан әрі дамытары сөзсіз. Сондықтан басты үміт жаңа және прогрессивті барлық нәрсеге ашық ұрпақты тәрбиелеуге қабілетті мұғалімдерге жүктеледі», - деп өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі негізгі идеяны атап өтті [1].

Білім беру тұжырымдамасында көрсетілгендей тал бесіктен басталатын сауаттылықты бастауыш мектепте одан әрі толықтыру, кеңейте түсу ауадай қажет. Бұған қол жеткізудің бір амалы- бастауыш мектепте қазақ тілін ақпараттық - технологиямен оқытуда тіл дамыту.

Бастауыш мектепте ақпараттық-технологиямен оқытуда тіл дамытудың алғышарттарының бірі- оқытудан тыс алынған идеяларды, білімді есепке алу және пайдалану. Сондықтан ақпараттық -технологиямен оқыту жеке тұлғаның тілін дамытудың қажетті формасы болып табылады. Себебі бұл оқушының өзін және басқаларды, олардың мүмкіншіліктері мен қабілеттерін, түсіну және бағалау дағдыларын игеруге ықпал етеді. Сонымен бірге ақпараттық - технологиямен оқытуда тіл дамыту білімді, білік пен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған педагогикалық сананы дамытуға мүмкіндік береді.

Еліміз өз егемендігін алып, дербес мемлекет ретінде танылуда. Сондықтан, еліміздің өркениетін көтеру мақсатында бастауыш мектептің меңгеру, басқа елдермен қарым-қатынас орнатудың маңызы зор екендігін көрсетіп отыр. Бұл дегеніміз қазақстандықтар үшін, жастар үшін қазақ тілін үйрену-ғылымды, экономиканы, бизнесті одан әрі дамыту қажеттілігін туындатып отыр. Білім-адамзат қазынасы, халықтың білімділігі-елдің байлығының ең маңызды бөлігі. Тәрбиелеу мен оқыту жүйесінде білім арқылы ең озық мәдениет пен дүниетаным қалыптасады.

Бұлар бастауыш білімге де қатысты:

- техникалық оқыту мұғалімге қарағанда оқушыға көбірек көңіл бөледі;
- оқу дербестендірілген болады;
- оқыту бір жағынан тәуелсіз, екінші жағынан тәуелсіз болады бірлескен және интеривті;
- тікелей оқыту кез-келген жерде және кез-келген уақытта болуы мүмкін;
- өзін-өзі оқыту оқушылардың тікелей қажеттіліктеріне сәйкес болатын заманауи материалдармен байытылады;
- мультимедиялық іс-шаралар арқылы оқыту әр түрлі және серпінді болады;
- оқыту сыни ойлауды қажет етеді;
- оқыту ұлттық мәдениетке қатысты саналы бола бастайды.
- мұғалімдер ақпараттық технологияны дәстүрлі түрде қолданды, яғни оқу процесін тестілеу және түсіндіру үшін;
- оқушылар мен мұғалімдер арасындағы қарым - қатынас жаңа технологиялық ортада дәстүрлі болып қала береді;
- мұғалімнің нұсқаулықтары оқушылар арасында танымал болғандықтан ақпараттық технологияны оқытуды қамтиды;
- мұғалімдер ақпараттық технология саласына тиісті дағдылардың, сондай-ақ материалдарды шолудың және ақпараттық технологияның көмегімен жетілдірілген.

Зерттеулер ақпараттық технологияны қолдануда қазіргі бастауыш сынып мұғалімдерінің басты рол атқаратынын көрсетті. Бастауыш мектептер ақпараттық технологияны оқытуда қолдануға дайын, бірақ оларға қажет бастауыш білім беруде ақпараттық технологияны қолдануға арналған жүйелі әдіснамалық және әдістемелік құралдар қажет мектептерде әлі де жақсы пайдаланушы дағдылары бар мұғалімдер жетіспейді .

Европада жобаларының арқасында базалық және орта мектептерде заманауи ақпараттық технологияны салыстырмалы түрде жақсы жабдықталған. Европалық мектеп желісі растайды. Ақпараттық технологияны оқытудағы негізгі бөліктің ажырамас бөлігі болып табылады оқу құралы ретінде және мектеп пәні ретінде қолданылады.

Материалдар мен әдістер. Бұл зерттеудің мақсаты мұғалімдердің бірінші кезекте ақпараттық технологияны қолдануға қатынасын зерттеу бастауыш мектептер сатысы. Біріншіден, ағымдағы жағдайды талқылайды, екіншіден, олар мұғалімдер қалай, неге және қаншалықты жиі болатындығын нақтылайтын өз зерттеулерін сипаттап бастауыш мектептердің бірінші кезеңінде олар оқуда ақпараттық технологияны қолданады.

Ақпараттық - технологиямен - оқушының даму кезеңдердегі дүниетанымы білімі, сезімі мен іс-әрекеттерінің жиынтығы; заңдарды білу мен оны пайдалану өлшемі; алынған теориялық және практикалық білімнің ақпараттық көлемі; оқушы санасындағы ақпаратты бағалау, таңдау; бастауыш мектептің қазақ тілі сабағында витагендік-ақпараттық технологиямен оқыту нәтижелерін жетілдіру үшін алынған теориялық қорытындылар мен ғылыми - әдістемелік ұсыныстарды оқу үдерісінде қолдану; әдістемелік семинарлар, тренингтер және өңдеу барысында сапалы ақпараттық - технология үшін маңызды болып табылатын әдіснамалық, әдістемелік қағидалар жиынтығы топтастырылады. Олардың дәйектілігі педагогикалық тәжірибелік эксперимент өткізу барысында дәлелденеді.

Ақпараттық - технологияны оқыту нәтижелерін бағалауға даярлау үшін оқытудың ең тиімді инновациялық технологияның әдістері мен жолдары өзара тығыз байланыста қаралып, олардың өзіндік айырмашылықтары мен сабақтастығы зерттеледі.

Ақпараттық - технологиямен оқыту барысында қазіргі заманға сай сапалы, тиімді үйретуге мүмкіндік беретін заманауи әдіс-тәсілдер зерттеледі. Ол үшін:

– білім беру процесінде оның байланыстарын аша отырып, өмірлік тәжірибені ретроспективті талдауды қабылдау;

Ақпараттық оқыту мен білім беру арасындағы алшақтық, сәйкессіздік, қайшылық, қабылдамау дәрежесін диагностикалау және оқушыларға білім беру құндылығын ашу;

– оқушылардың алған білімдері бойынша бастапқы өзектендіруді қабылдау білімнің қажетті қорын алғанға дейін оқушылардың күнделікті сана деңгейінде қандай білім қоры бар екенін анықтау қажет. Ақпараттық технология- тақырыпты меңгерту амалдарын пайдалану бағдарламалық жасақтамасының дамуы қазіргі қоғамға тән айрықша белгілердің бірі. Негізгі компоненті компьютер болып табылатын ақпараттық технологиялар оқушы қызметінің барлық салаларына енуде.

Ақпараттық технология- тақырыпты меңгерту амалдарын дамытудың басым бағыттарының бірі. Заман мен қоғам талабына сай бастауыш сынып оқушыларын ақпараттық технология- тақырыпты меңгерту амалдарының сенімді түрде алдын ала және әртүрлі деңгейдегі білім беру жүйелеріндегі мектептердің өміріне тереңдетіліп енгізілуде [2].

Бастауыш мектептердің сыныптарда, ақпараттық технологияларды қолдануды дүниежүзілік ғалымдар , зерттеу мәселесінің қазіргі жағдайын талқыласа, екіншіден, бастапқы кезеңнің алғашқы жартысында мұғалімдер қалай, неге және қаншалықты жиі қолданатындығын нақтылайды. Ғалымдар қол жеткізген мәліметтер мұғалімдердің 51% - дан астамы ақпараттық технологияларды күнделікті оқытуда қолданады ал бастауыш мектептерде ақпараттық технологияны оқыту процесінде үздіксіз пайдалану қажеттілігі және әдістемелік оқу құралдарының жетіспейтіндігі анықталған.

Сонымен, бастауыш мектептің оқу үдерісінде ақпараттық технологияны жағымды

нәтиже алу үшін қолдану мұғалімнің жан-жақты білімді болуын, ақпараттық технологияны қолдану тұрғысынан жоғары білігінің болуын қажет ететіні анықталды. Сол талаптарға сай білікті мұғалім ғана оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқу тапсырмаларын дұрыс таңдап және оқуды ұйымдастырудың түрлі жолын тауып, уақыт өзгерісімен бірге алға қарай жүріп отырады. Осындай келбетке енген оқу үдерісі анағұрлым қызықты, заман талабына сай, қажетті ақпаратпен дер кезінде қамтамасыз етуші, мол білім беру көзіне айналады.

Тілдің қарым қатынас қызметі жеке бірліктер түрінде емес, өзара хабар алысатын саналы әрекет түрінде жүзеге асатыны белгілі. Сондықтан тілдің әр түрлі деңгейіндегі тілдік бірліктердің ерекшеліктері, сөйлеудің түрлері сөйлесімдер мен мәтіндердің негізі болып отыр. Қоғам талабына сай оқытуда берілетін білім мазмұны мен оқыту әдістерін жаңалау қажет ететіндігі айқындалуда.

Бүгінгі тәуелсіз мемлекетімізде білімге деген көзқарас түбегейлі өзгеріп, оқытудың жаңа түрлері, әдістері, жаңа бағыттағы технологиялар пайда болып, олар білім мазмұнының толығымен түбегейлі жаңаруына себепші болуда.

Оқыту әдістемесіндегі заман талабына сай әдістердің бірі-оқыту технологиясы. Осы мәселе жөнінде оқу бағдарламасын жасаған отанық ғалымдар Барсай Б.Т., Касымова Г.М. былай деген: коммуникация тіл және іс-қимыл әрекеттер арқылы болады. Ол алдын-ала жоспарланған, дайындалған болуы немесе жоспарланбаған болуы мүмкін. Сабақ үстінде әдетте дайындалған, жоспарлы сөйлеу қамтамасыз ететін педагогика ғылымының білім беруді ақпараттандыру қарастырылған [2,3].

Зерттеу әдістері. Оқытудың жаңа ақпараттық технологияларын енгізудің негізгі мақсаты бастауыш сынып оқушыларын оқыту процесін қоғамның толыққанды өміріне дайындау, оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту. Оларды қолдану білім беру қызметтерін ұсыну технологиясын өзгертуге, сабақты көрнекі және қызықты етуге, сабақтарда мұғалімдердің белсенділігін қамтамасыз етуге, саралау мен дараландыруды жүзеге асыруға ықпал етеді.

Ақпараттық технологияны қолдану бойынша әдістемелік курсқа қатысқан мұғалімдердің мұндай тренингке қатыспағандарға қарағанда ақпараттық технологияны өз сыныптарында тиімді қолданатынын көрсетті. Сонымен қатар, оқыту ұзақтығы ақпараттық технологияны қолдануға әсер етпейтіндігі мен оқушылар арасындағы қарым-қатынасты бұзатындығы анықталған. Дегенмен, ақпараттық технологияны пайдалану барысында мұғалімнің басшылығымен қатысуы, семинар тенингтер өткізіп тұруы өте қажет[4].

Негізгі бөлім. Педагогикалық технологиялардың барлығы, қандай да бір мағынасында, ақпараттық технология болып табылады, өйткені оқу-тәрбие үдерісі мұғалім мен оқушы арасындағы ақпарат алмасуынсыз жүруі мүмкін еместігі де белгілі. Алайда, қазіргі түсінік бойынша, оқытудың ақпараттық технологиясы дегеніміз

– ақпаратпен жұмыс жасау үшін қажет арнайы тәсілдер, бағдарламалық және техникалық құралдар, яғни кино, аудио және бейнетехникалары, компьютерлер, телекоммуникациялық желілер, қолданылатын педагогикалық технологияның бірі болып табылады. Білім беруді ақпараттандырудың түпкі көздейтін мәні мұғалімдер үшін де, оқушылар үшін де мәдени, оқу және ғылыми ақпараттарды қолжетімді ету үшін

қажетті жағдайлар жасау болып табылады.

Бастауыш сыныпта оқушылардың зерттеушілік іс-әрекетін ұйымдастыруда қолданылатын оқытудың ақпараттық технологиялары мен оның құралдарының жалпы сипаттамаларын қарастырып өтейік.

Бастауышта оқушылардың зерттеушілік іс-әрекетін ұйымдастыру үдерісіне үлкен мүмкіндіктері бар бағдарламалық өнімдер мен компьютерлік құралдарға сүйенетін ақпараттық технологияларды енгізу қажет және ыңғайлы болады. Қазіргі таңдағы да білім беру мекемелерінде түрлі бағдарламалық кешендер – қолжетімді мәтіндік пен графикалық редакторлар, компьютерлік презентациялармен жұмыс жасау мен оларды әзірлеу құралдары және тар шеңберде мамандандырылған күрделі кешендер, атап айтқанда, бағдарламалау жүйесі, дерекқорды басқару жүйесі, мәліметтерді статистикалық өңдеу қолданылады. Десек те, бұл аталған құралдар бастауыш сынып мұғалімдерінің қажеттіліктерін түгелдей қамтамасыз ете алмайтынын атап кету керек.

Бастауыш сыныпта қазақ тілі сабақтарын оқытуда қолданудың өзектілігі ақпараттық технологиялар оқушыларға сапалы жаңа деңгейде оқыту үшін таусылмайтын мүмкіндіктер беретіндігіне байланысты. Ақпараттық технология оқушылардың жеке басын дамытуға және олардың қабілеттерін жүзеге асыруға кең мүмкіндіктер береді.

Бастауыш сынып оқушыларының оқыту процесін дамытудың қазіргі кезеңінде жаңа ақпараттық технологияларға көшу жүріп жатыр. Бастауыш сынып оқушыларын оқыту процесінде ақпараттық технологияларды қолдану процесінде Б.Т. Барсай [2] мынадай педагогикалық міндеттерді анықтаған:

- білім беру процесінің барлық деңгейлерін қарқындету,оның тиімділігі мен сапасын арттыру;

- әр балаға өз бетінше білім алуға өз жолын ұсынатын ашық білім беру жүйесін құру;

- білім берудің пәндік салаларын жүйелі интеграциялау;

- оқушылардың шығармашылық әлеуетін, қарым-қатынас жасау қабілетін дамыту;

- эксперименттік зерттеу және танымдық іс-әрекет дағдыларын дамыту;

- оқушылардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыру[5]. Бастауыш сынып оқушыларын оқыту процесіндің белсенділігін арттыру құралы ретінде ақпараттық технологияны қолданудың ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін анықтауға деген оң көзқарас, біздің ойымызша белсенділік ұғымының маңызды сипаттамаларын, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру құралдарына қойылатын талаптарды, бастауыш мектептегі пәндердің ерекшеліктерін және олардың білім беру процесіндегі мүмкіндіктерін салыстыруды талап етеді.

- ақпараттық технологияны мектепте қолдану бастауыш сынып оқушыларының білуге, оқуға құштарлығы, танымдық қызығушылығы, қиялы, логикалық ойлауы мен есте сақтау қабілеттерінің дамуына үлкен септігін тигізеді. Ақпараттық технологияны бастауыш сыныпта қолдану барысында оқушылардың оқу икемділігі дамиды. Шығармашылық оқуға бейімділігі, өзіндік жұмыс жасауды жоспарлау, бақылау, бағалау дағдылары дамып, өзіндік ойлау икемділігі өрбиді. Сонымен бірге компьютер арқылы оқу материалдарын, оқу және бақылау бағдарламаларын іске қосу, тапсырмаларды компьютерде орындау дағдылары қалыптасып, компьютерлік стандартты

бағдарламалармен, электрондық оқу басылымымен жұмыс жасау икемділіктері жетіле түседі.

- бастауыш сынып оқушыларын оқытуда ақпараттық технологиялар зерттеу объектісі, яғни оқушылардың компьютерлік сауаттылығын қалыптастыру құралы ретінде ғана емес, сонымен бірге бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін дамытушы оқыту құралы болып табылады. Тек осындай екіжақты қатынас қана оқушылардың оқу-танымдық әрекетінде компьютерді қолдану дағдысын қалыптастыра алады. Сондықтан оқытуда қойылған міндеттер шешімін табуда ең жоғары нәтижеге қол жеткізу үшін бастауыш сынып оқушыларын оқыту үдерісіне ақпараттық технологияны бастауыш оқу үдерісіне білім берудің ажырамас бөлігі ретінде ендіру қажет.

- Б.Т. Барсай [2] оқу үдерісінде ақпараттық технологияны қолданудан күтілетін педагогикалық әсер қазіргі микропроцессорлы есептеу техникалық құралдары ұсынатын мол мүмкіндік пен оны оқу үдерісінде қолдануда оқушының психологиялық ерекшелігіне сай компьютерде отыру ұзақтығы нормасының ескерілуімен тығыз байланысты екенін айтады.

- Тиісінше, технологияны меңгеру, бір жағынан, құралдарды меңгерумен, екінші жағынан, сол құралдарды қолдану арқылы мақсатқа бағытталған әрекетті игерумен байланысты. Қолданылатын құралдар мүмкіндіктерін білу технология шеңберінде әрекетті оңтайландыруға ықпал етеді.

- Білімді неғұрлым жоғары деңгейде әрі сапалы түрде меңгеру мұғалім мен оқу үдерісінде оқушыларға ұсынылатын бейненің үйлесімділігі арқылы қол жеткізілуі тиіс. Ақпараттық технология техникалық құралдарды қолдану негізінде ақпарат жинау, тарату, өңдеу, сақтау, ұсыну әдіс-тәсілдерінің жүйесі екендігін ескере отырып, балалардың ерте дамуының жылдамдауы оқудың алғашқы кезеңдерінен компьютерлік технологияның енгізілуін жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Бастауыш сыныпта оқыту процесінде ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың белсенділігі артатыны анықталады, ол мотивациялық, мазмұнды-операциялық, эмоционалды еріктік және компоненттердің үйлесімімен сипатталады және жаңа білім мен іс-қимыл әдістерін игерудегі танымдық қажеттілікті қанағаттандыруға бағатталады.

Ақпараттық технологияны пайдалануда мотивациялық компонентке әсер етіп танымдық қажеттіліктерді қарастыру мен тұрақты қызығушылықты тәрбиелеуді көздейтін белсенділікті арттыратын құралдар мыналар:

- проблемалық жағдайлар жасау;
- бар білім мен дағдылардың жоқтығын анықтау;
- жаңа білім алудың қажеттілігі мен маңыздылығын түсіну;
- жаңа фактілердің мәніне, қасиеттеріне, оларды пайдалану мүмкіндіктеріне қызығушылықты арттыру;
- зерттеушілік білім беру міндеттерін қою, білім беру проблемаларын тұжырымдау;
- өз өсуі мен өзін-өзі дамытуға уәждерді ынталандыру [6,7].

Бастауыш сыныптың оқыту процесінде аталған құралдарды қолдану үшін ақпараттық технологиялардың мынадай мүмкіндіктерін пайдалануға болады:

Көрнекі ұсынудан тұратын оқу ақпаратын визуализациялау:

- оқытылатын пәндер тіліндегі жағдайды сипаттау үшін ақпараттық құралдардың жоқтығын көрсететін немесе жаңа зерттелмеген модельге әкелетін практикалық жағдайлар, нақты процестер мен құбылыстар;

- теориялық проблемаларды бейнелудің суреттер, графиктер, модельдер, оларды шешу әрекеті проблемалық жағдайларды тудырады;

- оқыту процесінде зерттелетін мәселелердің пайда болуы туралы ақпарат. Бұл мәселенің ғылымда пайда болуы мен шешілу әрекеттерін, ғылым мен практикада әлемнің процестері мен құбылыстарын сипаттау мен зерттелудегі зерттелетін мәселенің рөлін ашады.

Зерттелген немесе зерттелетін объектілер, олардың өзара байланыстары, процестері, құбылыстары туралы ақпараттық модельдеу және түсіндіру. Бұл мүмкіндік мотивациялық компонент аясында бастауыш сыныптың оқыту процесінде бақылаулар, эксперименттер, өлшеулер, сызбалар мен графиктер құру, оларды қайта құру, әлі табылмаған жаңа белгісіз фактілер мен қасиеттерді ашуға мүмкіндік беретін модельдерді зерттеу үшін виртуалды эксперименттерді жүргізу арқылы жүзеге асырылады [8].

Ақпараттық технологияны пайдалану барысында танымдық белсенділікті арттыру құралдарының таңдалған функцияларын жүзеге асыру үшін оқушылар оқыту процесінде мынадай мүмкіндіктерін қолдана алады:

- пәндерге қажетті модельді зерттеу, олардың параметрлерін өзгертуге, өз модельдерін құру;

- зерттелетін объектілер, құбылыстар, процестер туралы, оларды пәнге қажетті модельдерді зерделеу үшін пайдалану нәтижесінде алынған ақпаратты тіркеу, жинау, жинақтау, сақтау, өңдеу;

- компьютерлік графика мүмкіндіктерін іске асыратын жүйелерде көрсетілген параметрлерге сәйкес бейнелеу объектілерін құру. Зерттеу объектісінің экранында бейнеледі басқару,оның қажет болған жағдайда оқытудың барлық түрлерінде, бөлшектерінде, құрамдас бөліктердің ішкі өзара байланысын көрсету мүмкіндігімен зерттелетін процестің зерттелетін көрінісін түсіндіруді ұсыну;

- Зерттелетін объект туралы мәліметтерді ұсынудың әртүрлі формалары. Виртуалды каталогтарды, кестелерді, графиктерді, диаграммаларды құру, жаңадан зерттелген және бұрын белгілі болған арасындағы байланысты орнатуға, алынған ақпаратты жүйелеуге, оларды талдау, салыстыру және жалпылау негізінде болжамдар мен гипотезалар жасауға мүмкіндік береді. Кері байланыс пен интерактивті диалогты қамтамасыз ету контекстінде жасалған болжамдарды тексеру әдістерін әзірлейді;

- есептеу, ақпараттық іздестіру қызметі процестерін автоматтандыру, сондай-ақ фрагментті немесе эксперименттің өзін бірнеше рет қайталау мүмкіндігімен оқу экспериментінің нәтижелерін өңдеу;

- білім беру жобаларын іске асыру, дербес іздестіру жұмысы, гипотезаларды ұсыну және тексеру, оларды негіздеу және т.б. кезінде интернет желісінің бөлінген ақпараттық ресурсын пайдалану [9]. Ақпараттық кешен мен проекторды пайдалану қазіргі заманғы бастауыш сынып сабақтарын сапалы жаңа деңгейге шығаруға мүмкіндік береді. Өйткені ол оқу ақпаратын берудің жаңа тартымды формаларын қолдану арқылы оқу процесін белсендіреді, оқушыларды жаңа материалды оқытудың

дәстүрлілігі емес, жаңашылдығы арқылы белсенділікке тартады. Бұл негізінен келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылады:

- біріншіден; стандартты бағдарламалық жасаутаманы қолдана отырып, тақырыпты ақпараттық қолдану;

- екіншіден; мультимедиялық проекторды отырып сабақтарды дамыту теориялық материалды суреттеуге көмектеседі;

- үшіншіден; оқушылық презентацияларды жасау және көрсету;

- төртіншіден; зерттелген материалды бақылау.

Осымен, бастауыш сынып сабақтарында ақпараттық технологияларды қолдану мынадай мәселелерді шешуге мүмкіндік береді:

а) Оқыту материалының бейімделуі (оқушылардың жеке ерекшеліктеріне байланысты);

б) Оқушылар тобының компьютерде бір мезгілде жұмыс істеуі;

в) Интерактивтілік (белгілі бір дәрежеде нақты қарым – қатынасты имитациялайтын компьютер мен оқушылардың өзара әрекеті);

г) Сабақтан тыс уақытта оқушылардың жеке тәрбие жұмысын бақылау [10].

Ақпараттық технологияларды пайдалану әдістері әртүрлі: топта немесе кіші топтарды, жұпта немесе жеке жұмыс. Бұл жеткілікті жабдықтың болуымен немесе болмауымен ғана емес, дидактикалық мақсаттармен де байланысты болуы мүмкін.

Бастауыш мектеп оқушыларын ақпараттық технология көмегімен дұрыс сөйлеуге дағдыландыру ды әдістемелік тұрғыдан терең білуі және ғылыми ізденістер арқылы әдістеме ғылымы мен оның жаңалықтарын жан-жақты меңгеруі тиіс. Бұл бастауыш мектеп оқушыларын ақпараттық технология көмегімен дұрыс сөйлеуге дағдыландыру дағы арнайы жобаның өзектілігін көрсетеді. Аталған күрделі мәселенің көкейкестілігі - ғылыми жоба жұмыстарын бастауыш мектеп оқушыларын ақпараттық технология көмегімен дұрыс сөйлеуге дағдыландыру дың әдіс- тәсілдерін - инновация идеясы тұрғысынан шешумен байланыстылығы арта түседі.

Білім беруде бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушыларды ақпараттық технология көмегімен дұрыс сөйлеуге дағдыландыру

Білім беру жүйесіндегі ақпараттық технологиялардың алатын орны: бастауыш мектеп оқушылардың дұрыс сөйлесу әрекеттерін белсендіру мен қарқынды дамытудың сапалы әрі тиімді жолы ретінде оқытудың ақпараттық технология көмегімен дұрыс сөйлеуге дағдыландыру жолдарын ғылыми-теориялық тұрғыдан қарастыру.

Жаңа қолданылымдар мамандарға жаңа талаптардың қойылатынын байқатады. Уақыт талабына сай құзыреттілігі қалыптасқан жаңа буын сұранысына жауап бере алатындай бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушыларды ақпараттық технология көмегімен дұрыс сөйлеуге дағдыландыру өзекті мәселе ретінде қарастырылады.

Жалпы білім беретін мектепте оқушыларды ақпараттық технология көмегімен дұрыс сөйлеуге дағдыландыру маңызды болып табылатын әдістемелік қағидалар жиынтығы топтастырылды. Олардың дәйектілігі педагогикалық тәжірибе эксперимент өткізу үдерісінде дәлелденді.

Бастауыш мектеп оқушыларын ақпараттық технология көмегімен дұрыс сөйлеуге дағдыландыру ды анықтап, оны қазақ тілінде сөйлесу, пікірлесу, жазу, сұхбаттасу т.б. қызметтерінде жүзеге асыра білуге керекті дағды, біліктерді ақпараттық технологиялар жүйесімен оқыту арқылы қалыптастыру жолы мен ерекшеліктері айқындалды. Қазақ тілі

ақпараттық технология жүйесімен оқыту және тұлғаның дамуына әсер етуші фактор ретінде танылып, әдістемелік–теориялық негіздерге сүйене отырып анықталады. Соның ішінде интерактивті, белсенді оқыту әдістерінің маңызды роль атқаратыны анықталды. Жалпы білім беретін мектептерде ақпараттық технологиялармен оқыту үдерісін ұйымдастырудың ерекшеліктері осы бағыттағы дұрыс сөйлеуге дағдыландыру жүйесін негіздеп, олардың педагогикалық, психологиялық шарттарын жасау арқылы айқындалды.

Оқыту технологиясы негізінде оқушылардың сөйлеу дағдысын дамытудың ең тиімді ақпараттық инновациялық технологияның әдістері мен жолдары өзара тығыз байланыста қаралып, олардың өзіндік айырмашылықтары мен сабақтастығы зерделенді.

Талқылау. Жоғарыда көрсетілген, еліміздегі және алыс-жақын елдердегі ғалымдар мен педагогтардың еңбектерін талдай келе, шешімін табуы қажет ететін мәселелердің бар екені, солардың бірі бастауыш мектептің оқыту үдерісінде дұрыс сөйлеуге дағдыландыру бойынша әдіснамалық дайындығын инновациялық негізде жетілдіруі қажеттілігі айқындалды. Бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушыларды дұрыс сөйлеуге дағдыландыру да компьютердің әдіснамалық дайындығын инновациялық негізде жетілдіру мәселесінің әлі де толық, жүйелі түрде қалыптаспағаны байқалды. Сондықтан, елімізде бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушылардың дұрыс сөйлеуге дағдыландыру әдістемесінің дайындығын инновациялық негізде жетілдіруге білім беруді дамытудың ғылыми-педагогикалық, әдіснамалық, нормативті, техникалық және технологиялық алғышарттары көрсетілді; білім беру мазмұнын сарапталды; оқушының интеллектуалдық әлеуетін толықтыру мен олардың өзбетінше білім алу машығын қалыптастыру бағытындағы оқытудың әдістемелік жүйесін құылды. Бақылауды жүйелі түрде жүргізу бағытындағы ауқымды жұмыстарды ұйымдастыру мен жүргізуде бастауыш мектептің оқыту үдерісінде дұрыс сөйлеуге дағдыландырудағы дайындығы жетілдірілді.

Нәтиже. Эксперименттің нәтижесіне сүйену түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып оқушылардың грамматикалық, фонетикалық, лексикалық білім деңгейлерін көтеріледі. Эксперимент үдерісінде түрлі әдіс-тәсілдер пайдаланылады: сын тұрғысынан ойлау, ойын түрлері, компьютер, интернет, диалог, интерактивті тақта қолданылды.

Бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушыларды дұрыс сөйлеуге дағдыландыру проблемасы бойынша психологиялық-педагогикалық және ғылыми әдістемелік әдебиеттерді талдады; бастауыш мектептің оқыту үдерісінде оқушыларды дұрыс сөйлеуге дағдыландыру да ақпараттық технологияларды қолдану арқылы қызығушылығын дамытуға бағытталған мұғалімдердің жұмыс тәжірибесін, оқушылардың жазу жұмыстарын, сауалнаманың нәтижелерін қорытыланды; оқыту үдерісінде оқушылардың дұрыс сөйлеу ақпараттық технологияларды қолдану арқылы жағдайын анықтау үшін тексеру жұмыстарын жүргізілді; оқыту үдерісінде оқушыларды дұрыс сөйлеуге дағдыландыруға ақпараттық технологияларды қолдану арқылы нәтижелері талданды; эксперимент жұмысын ұйымдастырып жүргізілді.

Ақпараттық- технологиямен оқытуда оқушылардың тіл дамытуға деген қызығушылығына бағыт-бағдар беру арқылы ақпараттық - технологияны қолданудың педагогикалық мүмкіндіктерін анықтау, негіздеу болып табылады.

Нәтижелерінің ғылыми негізділігі мен дұрыстығы эксперименттік жұмыстың әртүрлі кезеңдерінде зерттеудің мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес келетін - ақпараттық-технологияны қолдану арқылы бастапқы теориялық ережелердің әдіснамалық негізділігімен, алынған эксперименттік деректердің қайта презентациясымен қамтамасыз етіледі.

- қазақ тілін қазіргі заманға сай сапалы, тиімді үйретуге мүмкіндік беретін заманауи әдіс-тәсілдер зерттелді;

- зерттелген заманауи әдіс-тәсілдер эксперименттік тәжірибеде жүзеге асырылды;

- инновациялық технологиялар жүйесімен оқыту мақсатты түрде жобаланып саналы түрде ұйымдастырылатындығы жоба үдерісінде нақтыланды;

- ақпараттық технологиялар жүйесімен оқытуда көрсетілетін әдістердің өзара байланыса, араласа қолданылуы жобада айқын көрінді.

Жалпы білім беретін мектептерде қазақ тілі ақпараттық технологиялар жүйесімен оқытудың әдістемелік тұғыр арқылы жасалған өзіндік құрылымдық – мазмұндық болмысы туралы теориялық түйіндер мен дидактикалық ұстанымдар жүйесінің құрамдас бөлшегі ретінде қазақ тілін жаңаша жаңғыртып оқытуға қосылған үлес ретінде таныла алды.

Жұмыста қарастырылған нәтижелер бастауыш мектеп оқушылардың сөйлеу машығын қалыптастырудың тиімді жүйесі ретінде ақпараттық технологияны, компьютерді, мультимедияны қолданудың артықшылығы тәжірибе жүзінде дәлелденіп, негізделді.

Қорытынды. Аталған технологиялар арқылы өтетін оқу үрдісі оқушының жаңаша ойлау мүмкіндігін арттырып, шығармашылық қабілетін дұрыс сөйлеуге дағдыландыруға жол ашады. Сабактың тартымды өтуі, ұтымды тәсілдерді қолдана білу бүгінгі мұғалімнен ізденісті талап етеді. Бұл дегеніміз – бүгінгі білім кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару мұғалімнің қажымас ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңарған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бет бұрыс жасауы қажет. Өйткені мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны ендіруді міндеттейді.

Қазіргі таңда бастауыш мектепке қоятын талап өте жоғары, сапалы және терең білімді, іскер оқушыларды тәрбиелеу. Сонымен қатар жүйелі түрде оқушылардың интеллектуалды дамуын, шығармашылық ойлауын, ғылыми көзқарасы мен белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше білім алу дағдыларының дамуына көңіл бөлу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy
2. Барсай Б.Т. Формирование готовности будущих учителей начальных классов к использованию современных информационных технологий обучения математике. дисс. ... канд. пед. наук: - Алматы, 2000.

3. Касымова Г.М. Формирование коммуникативной компетентности будущих переводчиков в условиях многоаспектной деятельности: дисс. ... канд. пед. наук.: 13.00.08. – Алматы, 2005
4. Marzhan, D., Maxat, D., Akbota, A., Moldabek, K., Rabiga, K., Rysbayeva, G. (2022). The development of computational skills of visually impaired children of primary classes. *Cypriot Journal of Educational Science* this link is disabled, 2022, 17(2), стр. 451–463 <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57561433500>
5. Elmira, U., Abay, D., Shaimahanovna, D. A., Erzhenbaikyzy, M. A., Aigul, A., Rabikha, K. (2022). The importance of game technology in primary education. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 14(4), 996–1004. <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i4.7652>
6. Luiza, R., Rabiga, K., Amina, A., Borashkyzy, A. U., Uaidullakyzy, E. Bakhytgul, S. (2022). Formation of research skills of students through solving problems in teaching mathematics in primary classes. *Cypriot Journal of Educational Science*. 17(8), 2567–2579. <https://doi.org/10.18844/cjes.v17i8.7824>
7. Кенжебекова Р. И., Молдабек К., Нишанова К. С. Ақпараттық технологиялар-сөйлеу дағдыларын қалыптастырудың тиімді әдісі // Торайғыров университетінің ғылыми журналының хабаршысы, ISSN 2710-2661 № 1 педагогикалық сериясы (2022) Павлодар 88-101 http://rmebrk.kz/journals/7102/87616.pdf?_=1655400267
8. Ақпараттық технологияларды қалыптастыруда қолдану бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу дағдылары // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы № 3(140)/2022 243-257 бет. (Молдабек К., Кенжебекова Р., Қазыбаева Қ.)
9. Ақпараттық технологиялар арқылы оқушылардың сөйлеу дағдысын қалыптастыру// Торайғыров университетінің ғылыми журнал Хабаршысы, Педагогикалық сериясы ISSN 2710-2661 № 3 (2021) Павлодар 139-147бб. (Қ.Молдабек, Р.И.Кенжебекова) <https://vestnik-pedagogic.tou.edu.kz/storage/journals/>
10. Moldabek K., Kuralbayeva A., Abdullina G. Quantitative morphology model of children's literature and textbooks of primary school // Hoca Ahmet Yesevi uluslararası Turk-kazak universitesi Yesevi Universiitesi Habarsisi Bilimsel Dergisi №4 (126) 2022 <https://doi.org/10.47526/2022-4/2664-0686.12> <https://www.google.com/search>

References

1. Qazaqstan Respýblikasynyń Prezidenti Qasym-Jomart Toqaevtyń Qazaqstan halqyna Joldaýy https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy
2. Barsa B.T. Bolashaq bastaýysh synyp mugalimderiniń matematikany oqytýdyń zamanaýı aqparattyq tehnologialaryn qoldanýǵa dayyndyǵyn qalyptastyruý. diss. ... kand. ped. gýlymdar: - Almaty, 2000.
3. G. M. Qasymova kóp qyrly qyzmet jaǵdaynda bolashaq aýdarmashylardyń kommýnikativtik quzyrettiligin qalyptastyruý: diss. ... kand. ped. gýlymdar: . 13.00.08. - Almaty, 2005
4. Marzhan, D., Maxat, D., Akbota, A., Moldabek, K., Rabiga, K., Rysbayeva, G. (2022). The development of computational skills of visually impaired children of primary classes. *Cypriot Journal of Educational Science* this link is disabled, 2022, 17(2), стр. 451–463

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57561433500>

5. Elmira, U., Abay, D., Shaimahanovna, D. A., Erzhenbaikyzy, M. A., Aigul, A., Rabikha, K. (2022). The importance of game technology in primary education. World Journal on Educational Technology: Current Issues, 14(4), 996–1004. <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i4.7652>
6. Luiza, R., Rabiga, K., Amina, A., Borashkyzy, A. U., Uaidullakyzy, E. Bakhytgul, S. (2022). Formation of research skills of students through solving problems in teaching mathematics in primary classes. Cypriot Journal of Educational Science. 17(8), 2567–2579. <https://doi.org/10.18844/cjes.v17i8.7824>
7. Kenjebekova R. I., Moldabek K., Nishanova K. S. Aqparattyq tehnologialar-sóleý daǵdylaryn qalyptastyrdyń tuimdi ádisi // Toraiǵyrov ýniversitetiniń ǵylymı jýrnalynyń habarshysy, ISSN 2710-2661 № 1 pedagogikalıq seriasy (2022) Pavlodar 88-101 <http://rmebrk.kz/journals/7102/87616.pdf?i=1655400267>
8. Moldabek K., Kenjebekova R., Qazybaeva Q Aqparattyq tehnologialardy qalyptastyrdıa qoldanı bastaıysh synyp oqıshylarınıń sóleý daǵdylary // L.N. Gýmılev atındaǵy Eýraziya ulttyq ýniversitetiniń Habarshysy № 3(140)/2022 243-257 bet.
9. Moldabek Q., Kenjebekova R.I. Aqparattyq tehnologialar arqyly oqıshylardıń sóleý daǵdysyn qalyptastyrdı// Toraiǵyrov ýniversitetiniń ǵylymı jýrnal Habarshysy, Pedagogikalıq seriasy ISSN 2710-2661 № 3 (2021) Pavlodar 139-147bb. <https://vestnik-pedagogic.tou.edu.kz/storage/journals>
10. Moldabek K., Kuralbayeva A., Abdullina G. Quantitative morphology model of children's literature and textbooks of primary school // Hoca Ahmet Yesevi uluslararası Turk-kazak universitesi Yesevi Universiitesi Habarsisi Bilimsel Dergisi №4 (126) 2022 <https://doi.org/10.47526/2022-4/2664-0686.12> <https://www.google.com/search>

Information technology is one of the methods of mastering the topic

MOLDABEK K.- South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent /Kazakhstan

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3251-8819>, e-mail: kulakhmet.moldabek@mail.ru

KENZHEBEKOVA R.I.- South Kazakhstan State Pedagogical University,

Shymkent /Kazakhstan, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5768-0324>,

e-mail: rabiga.0561@mail.ru

Abstract. The article discusses information technology-one of the methods of mastering the topic. The purpose of the introduction of new information technologies of education is to prepare on the basis of one of the full-fledged methods of mastering, the development of creative abilities of students. Their use contributes to changing the technology of providing educational services, makes the lesson visual and interesting, ensures the activity of teachers in the classroom, differentiates and individualizes. Training using information technology forms the tactics of mastering special or general talents. All this allows on the basis of one of the techniques of mastery.

Due to the fact that teaching Kazakh language lessons in primary grades gives students inexhaustible opportunities for learning at a qualitatively new level based on one of the techniques of mastering information technologies. Information technologies provide ample opportunities for the development of students' personality and the realization of their abilities.

Keyword: information, technology, elementary school.

МОЛДАБЕК К.- Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент/Казахстан, ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-3251-8819>, e-mail:kulakhmet.moldabek@mail.ru

КЕНЖЕБЕКОВА Р. И. - Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент/Казахстан ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-5768-0324> e-mail:rabiga.0561@mail.ru

Аннотация. В статье рассматриваются информационные технологии-один из приемов освоения темы. Целью внедрения новых информационных технологий обучения является подготовка на основе одного из полноценных приемов освоения, развитие творческих способностей учащихся. Их применение способствует изменению технологии предоставления образовательных услуг, делает урок наглядным и интересным, обеспечивает активность педагогов на уроках, осуществляет дифференциацию и индивидуализацию. Обучение с использованием информационных технологий формирует тактику овладения специальными или общими талантами. Все это позволяет на основе одного из приемов овладения.

В связи с тем, что обучение на уроках казахского языка в начальных классах дает учащимся неисчерпаемые возможности для обучения на качественно новом уровне на основе одного из приемов овладения информационными технологиями. Информационные технологии предоставляют широкие возможности для развития личности учащихся и реализации их способностей.

Ключевое слово: информация, технологии, начальная школа

ӨОЖ: 351.51

<https://vestnik.oqmpu.kz/kk>

МҒТАР: 14.35.07

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫС АРҚЫЛЫ ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМАМЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

КЕНЖЕБЕКОВА Р.И. - Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент/ Қазақстан ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5768-0324>, e-mail:rabiga.0561@mail.ru

МОЛДАБЕК Қ - Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент/Қазақстан, ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-3251-8819>, e-mail: kulakhmet.moldabek@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада бастауыш мектепте пәнаралық байланыс арқылы жаңартылған бағдарламамен оқушылардың танымдық қабілеттерін қалыптастыру мәселелері қарастырылған. Бастауыш мектепте пәнаралық байланыс арқылы жаңартылған бағдарламамен оқушылардың танымдық қабілеттерін қалыптастырудың маңызды педагогикалық шарттарын қамтамасыз ететін пәнаралық байланысты жүзеге асыру оқушылардың тұлға ретінде қалыптасуына, қызығушылығына, танымдық қабілеттерінің дамуын қамтамасыз етеді.